

Małgorzata Samojedny
(Uniwersytet Wrocławski)

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „INTERNATIONAL SECULAR CONFERENCE ON THE RELIGIOUS RIGHT, SECULARISM AND CIVIL RIGHTS” LONDYN 2014

A REPORT FROM THE “INTERNATIONAL SECULAR CONFERENCE ON THE RELIGIOUS RIGHT, SECULARISM AND CIVIL RIGHTS,” LONDON 2014

SŁOWA KLUCZOWE: islam, państwo świeckie, państwo, religia, konferencja, międzynarodowy.

W dniach 11–12.10.2014 roku w Londynie odbyła się Międzynarodowa Konferencja „International Secular Conference on the Religious Right, Secularism and Civil Rights.” Celem było podjęcie dyskusji na temat wzrostu roli religii we współczesnym świecie, szczególnie w kontekście religii muzułmańskiej i powstania Państwa Islamskiego (ISIS). Debata obejmowała analizę oddziaływania religii na aspekty organizacji państwa i jego instytucji oraz na wykładnię i egzekwowanie prawa.

Należy zwrócić uwagę na wiele znanych postaci zaproszonych jako prelegenci, które reprezentując różne kraje (m.in.: Szwajcaria, Francja, Wielka Brytania, Iran, Irak, Syria, Sri Lanka, także Polska) przedstawiały własne doświadczenia w walce o oddzielenie religii od państwa i prawa. Wśród ponad dwustu pięćdziesięciu uczestników Konferencji bezsprzecznie należy wyróżnić filozofa A.C. Graylinga¹ czy znamienistość ze świata

1 A.C. Grayling [Anthony Grayling] – profesor filozofii; do roku 2011 wykładowca filozofii na Uniwersytecie Londyńskim; wydał ponad 30 publikacji z zakresu filozofii

fizyki nuklearnej Perveza Hoodbhoy², którzy zaprezentowali swoje referaty. Natomiast jako słuchacz pojawił się jeden z najwybitniejszych współczesnych światowych intelektualistów profesor Richard Dawkins³.

Głównym celem Konferencji było zwrócenie uwagi na sytuację uciekinierów z krajów rządzonych przez autorytarne reżimy religijne, gdzie za wyrażanie poglądów wolnościowych i szeroko rozumianej laickości państwa stosowano represje, przemoc a nierzadko opozycjonistów mordowano. Zatem ideą przewodnią przyświecającą spotkaniu była próba ustanowienia jednolitego międzynarodowego frontu, który oprze się wpływowi prawa religijnego na świecki charakter państwa i prawa.

i pokrewnej tematyce, i.in. *The Good Book, Ideas That Matter, Liberty in the Age of Terror* oraz *To Set Prometheus Free*. Przez kilka lat pisał felietony dla „The Guardian” w kolumnie *Last Word*. Jednocześnie zasiada w radach redakcyjnych kilku czasopism naukowych; przez blisko dekadę był Honorowym Sekretarzem głównego brytyjskiego stowarzyszenia filozoficznego *The Aristotelian Society*; Jest vice przewodniczącym *Brytyjskiego Stowarzyszenia Humanistów*; przez kilka lat był członkiem zarządu *World Economic Forum*, oraz członkiem grupy *C-100* w zakresie relacji między Zachodem a światem Islamskim. Jest członkiem zarządu *Royal Society of Literature* oraz *Royal Society of Arts*. <http://www.acgrayling.com/> [dostęp: 22.01.2015].

- 2 Pervez Hoodbhoy – pakistański fizyk jądrowy, eseista, analityk d/s obronności. Wkładał na Uniwersytecie w Lahore i Uniwersytecie Quaid-e-Azam w Islamabadzie. Obecnie wykłada na wydział matematyki i fizyki Forman Christian College w Lahore. Ukończył studia i uzyskał tytuł doktora na Massachusetts Institute of Technology MIT. W 1968 roku został laureatem *The Baker Award for Electronics*, a w 1984 za osiągnięcia w dziedzinie matematyki otrzymał nagrodę *Abdus Salam Prize*. Autor wielu publikacji z dziedziny nauk ścisłych. Dodatkowo jest aktywnym działaczem społecznym, a także działa na rzecz edukacji, kultury środowiska. Krytykiem nuklearnego programu zbrojeń. http://en.wikipedia.org/wiki/Pervez_Hoodbhoy [dostęp: 22.01.2015].
- 3 Richard Dawkins – jeden z najznamienitszych współczesnych myślicieli; zoolog, etnolog i publicysta, wykładowca akademicki, do 2008 profesorem katedry *Public Understanding of Science* na Uniwersytecie Oksfordzkim. Teoretyk ewolucji biologicznej, w wydanej w 1976 książce „*Samolubny gen*” przedstawił koncepcję ewolucji, w której jednostką doboru naturalnego jest gen. Wprowadził pojęcie memu oraz memetyki. Jest najbardziej znanym obecnie antyteistą, działa w ruchu *The Brights*. Krytykuje religię jako „niebezpieczny nonsens, który uczy wrogości wobec innych ludzi”. Po zamachach z 11 września 2001 roku wezwał do ostrzejszej krytyki światopoglądów religijnych. Krytyk religii instytucjonalnej, zwłaszcza chrześcijaństwa, judaizmu i islamu. Jest doktorem honoris causa uniwersytetów: Westminster, Durham, Hull i Walencji oraz laureatem I Nagrody Literackiej „Los Angeles Times” (1987) oraz Srebrnego Medalu Londyńskiego Towarzystwa Zoologicznego (1989) <https://richarddawkins.net/> [dostęp: 22.01.2015].

Pierwszy dzień Konferencji rozpoczął się w godzinach porannych rejestracją i poranną kawą. W celu zapewnienia bezpieczeństwa, wszyscy uczestnicy przy wejściu byli poddani weryfikacji tożsamości oraz przeglądowi bagażu. Tak szczególne zabezpieczenia podyktowane były obecnością opozycjonistów z krajów reżimów religijnych oraz krytyków obecnie postępującej radykalizacji środowisk muzułmańskich, którym wielokrotnie grożono okaleczeniem bądź śmiercią. Po dokonaniu formalności, w postaci odebrania programu konferencji oraz rejestracji, wszyscy goście zostali zaproszeni do Sali Konferencyjnej w celu oficjalnego rozpoczęcia spotkania.

Po krótkim wstępie wygłoszonym przez Fariborza Pooya⁴ oraz Nahle Mahmoud⁵ do głosu wywołano gromkimi oklaskami organizatorkę i pomysłodawczynię całej imprezy Maryam Namazie⁶, której wykład pod tytułem „Secularism is our Challenge to Islamism and the Religious Right” spotkał się z aplauzem ze strony publiczności. Wykład stanowił wprowadzenie i wyjaśnienie potrzeby zorganizowania takiego spotkania, gdyż nikt lepiej nie jest w stanie zrozumieć konieczności rozdzielenia państwa i religii niż ludzie żyjący pod panowaniem tyranii religii. Zaraz po Maryam Namazie ze swym wykładem wystąpiła współorganizatorka konferencji Marieme Helie Lucas⁷ z prelekcją „Attacks on Secularism”, która zwróciła uwagę

-
- 4 Fariborza Pooya – Irańczyk, po udziale w Rewolucji Irańskiej 1978–79, przeniósł się do Wielkiej Brytanii, studiował ekonomię i politologię na Uniwersytecie Londyńskim. Publicysta i komentator wydarzeń społecznych i politycznych. Założyciel *Iranian Secular Society*, jeden z założycieli *The Council of Ex-Muslim of Britain*. Współprowadzący polityczno-społeczny videoblog „Bread and Roses”.
 - 5 Nahla Mahmoud – pochodząca z Sudanu działaczka na rzecz praw człowieka, kieruje Sudanese Humanists Group; współpracuje z wieloma organizacjami walczącymi o prawa człowieka na Bliskim Wschodzie i Północnej Afryce; obecnie jest rzecznikiem prasowym The Council of Ex-Muslims of Britain.
 - 6 Myriam Namazie – aktywistka polityczna, działaczka na rzecz obrony praw człowieka, bloggerka; rzecznik prasowy Ruchu na Rzecz Wyzwolenia Kobiet Fithah; działaczka w organizacjach: Equal Rights Now, One Law for All Campaign against Sharia Law in Britain oraz The Council of Ex-Muslims of Britain. Założycielka a obecnie współpracowniczką Iran Solidarity oraz The International Committee against Stoning. Nagrodzona tytułem dziennikarki roku 2013 w The Dods Women in Public Life Awards; wybrana jedną z najbardziej topowych kobiet roku 2007 przez Elle magazine Quebec; nagrodzona tytułem sekularysty roku 2005 przez The National Secular Society; <http://maryamnamazie.com/biography.html> [dostęp: 22.01.2015].
 - 7 Marieme Helie Lucas – algierska socjolog, założycielka i była koordynatorka międzynarodowej organizacji Women Living under Muslim Laws, założycielka organizacji Secularism is a Women's Issue.

na ewoluujące wciąż znaczenie słowa „sekularyzm” oraz na polityczny aspekt tych zmian, szczególnie w kontekście rosnącego fundamentalizmu religijnego. Zwieńczeniem wstępu było wystąpienie Karimy Bennoune⁸, która oddała hołd tym, którzy poświęcili swe życie za walkę w obronie podstawowych zasad humanizmu w reżimach teokratycznych i totalitarnych.

Po godzinie 10.30 rozpoczął się pierwszy panel wykładów „Secularism Panel”, w ramach którego poruszono kwestię świeckiej organizacji państwa i prawa jako warunku koniecznego do budowania i funkcjonowania demokratycznego państwa. W tym panelu wypowiadało się pięciu prelegentów, natomiast moderatorem był jeden z „Najbardziej Wpływowych Londyńczyków 2012 roku” Peter Tatchell⁹. Secularism Panel rozpoczął się wystąpieniem Gity Sahgal¹⁰ „Who is afraid of Secularism and What they Won't tell you About it”, w którym poruszała kwestię relacji jakie są nawiązywane pomiędzy państwami demokratycznymi a reżimami teokratycznymi i totalitarnymi w celu zawiązania relacji gospodarczych czy ekonomicznych często pomijając kwestie praw człowieka. Kolejnym wystąpieniem był wykład Hamida Taqvae¹¹ pod tytułem „Rise and Fall of Srcularism”. Następnie francuska feministka, pisarka i dziennikarka Caroline Fourest¹² przedstawiła temat „Secularism against Fanaticism” gdzie wskazała, że jednak wartości chrześcijańskie są bliższe demokratyzm

-
- 8 Karima Bennoune – profesor prawa międzynarodowego na Uniwersytecie Kalifornijskim – Davis School of Law; z pochodzenia algierka, wychowywała się w Stanach Zjednoczonych obecnie mieszka w Północnej Kalifornii; ostatnia publikacja *Your Fatwa Does Not Apply Here: Untold Stories from the Fight Against Muslim Fundamentalism* dotyczyła sytuacji osób będących w opozycji do reżimów muzułmańskich fundamentalistów; obecnie zasiada w zarządzie The Network of Women Living Under Muslim Laws.
 - 9 Peter Tatchell – brytyjczyk, działa na rzecz praw człowieka i sprawiedliwości od 1967 roku; członek organizacji walczącej w obronie praw człowieka *OutRage!*; znalazł się w gronie tysiąca najbardziej wpływowych londyńczyków ogłoszonym przez *Evening Standard* oraz został uznany Sekularystą Roku 2012.
 - 10 Gita Sahgal – urodzona w Indiach pisarka, reżyserka i działaczka na rzecz praw człowieka; obecnie dyrektorka Center for Secular Space; przewodnicząca Gender Unit w Amnesty International, jednak została zawieszona z powodu jawnej krytyki AI za jej niejasne powiązania z Moazzamem Begg.
 - 11 Hamida Taqvae – irański działacz polityczny, lider Worker-Communist Party of Iran; był ważnym opozycjonistą podczas rewolucji w latach siedemdziesiątych XX wieku; autor wielu publikacji z zakresu sytuacji politycznej Iranu.
 - 12 Caroline Fourest – francuska pisarka; wydawca czasopisma „ProChoix”; autorka otwartej krytyki działań Tariqa Ramadana w książce z 2004 roku *Frere Tariq*;

ustrojom niż światopogląd reprezentowany przez model muzułmański. W wykładzie „The Isolation and Alienation Caused by Clergy and Why Secularism is Important” Sue Cox¹³ ostro odniosła się do kwestii pedofilii w kręgach instytucji kościelnych. Safak Pavey¹⁴ turecka polityk, dyplomatką i dziennikarką w swym wystąpieniu „The Turkish Experience” wskazała, iż Turcja, będąc dotychczas przykładem rozdzielenia państwa i religii muzułmańskiej, dziś jest pod silnym wpływem islamskiego radykalizmu, który oddziałuje na sfery nie tylko polityczne lecz także kulturowe. Wykładem kończącym Secularism Panel było wystąpienie Sultany Kamal¹⁵ „Fate of the Secularism in Bangladesh”, która doskonale zamknęła blok celną pointą: „religia jest dla jednostki natomiast państwo jest dla wszystkich”. Organizatorzy zatroszczyli się o wygospodarowanie czasu na pytania do prelegentów oraz dyskusję. Warta wspomnienia jest myśl przedstawiona przez jednego ze słuchaczy, mówiąca, iż świeckie konstytucje państwowe powinny być gwarancją wolności religijnych.

Po tak owocnych obradach, zaproszono wszystkich uczestników na obiad, gdzie przy smacznym posiłku kontynuowano dyskusje na tematy poruszone na Sali Konferencyjnej.

Po przerwie, uczestnicy pełni nowych sił i entuzjazmu udali się na drugi blok wykładów obejmujących tematy państwa, prawa i polityki. Panel został poprzedzony wystąpieniem Nadii El Fani¹⁶ tunezyj-

obecnie działa jako prezes The Gay and Lesbian Centre; laureatka wielu nagród m.in. National Laicite Award w 2005 roku.

- 13 Sue Cox – brytyjka, współzałożycielka organizacji zajmującej się opieką nad osobami wykorzystywanymi seksualnie przez księży Survivors Voice Europe.
- 14 Safak Pavey – turecka parlamentarzystka, niezależna ekspertka do spraw ochrony praw człowieka działająca przy Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz przy Biurze Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR); jest aktywną działaczką w zakresie ochrony praw kobiet, pomocy humanitarnej a także dyplomacji pokojowej w szczególności na Bliskim Wschodzie; laureatka tytułu Secularist of the Year.
- 15 Sultana Kamal – prawniczka, działaczka na rzecz praw człowieka, obecnie jest dyrektorką Ain o Salish Kendra; brała aktywny udział w masowych protestach w 1969 roku w Bangladeszu, w 1971 roku wstąpiła do Mukti Bahini (Armii Wyzwoleniczej), była inicjatorką powołania Bangladesh Field Hospital dla armii wyzwoleniczej; Za swoje zasługi na wojnie wyzwoleniczej została wyróżniona medalem jako jedna z czterech kobiet; w 1995 roku otrzymała nagrodę Ananaya, a w 1996 roku nagrodę John Humphrey Freedom Award Canada.
- 16 Nadia El Fani – półtunezyjka, półfrancuzka, zanim zaczął pracować jako dokumentalistka, współpracowała jako asystent reżysera m.in. z Romanem Polańskim czy Franco Zeffirellim; <http://www.ifas.org.za/index.php/> [dostęp: 22.01.2015].

skiej reżyser, obecnie będącej na emigracji we Francji, która przestawiła opatrzone własnym komentarzem fragmenty swego filmu „Neither Allah nor Master”. Ten obraz był główną przyczyną jej ucieczki z Tunezji, gdyż za przedstawione w filmie dokumentalnym realia panujące w kraju pod rządami islamistów grozi jej obecnie pięć lat więzienia.

Moderatorem drugiego w tym dniu bloku wykładów pod tytułem „Religion in State, Law and Politics Panel” był prezes National Secular Society – Terry Sanderson¹⁷. Pierwszym prelegentem sekcji był Fariborz Pooya z referatem „Production and Reproduction of the Myth of Moderate Religion”. Następnie senegalska socjolog Fatou Sow¹⁸ zaprezentowała wykład „Religion and Politics in Sub – Saharan Secular States”. Wyjątkowym gościem w tym panelu z pewnością była urodzona w Iranie kanadyjska aktywistka działająca na rzecz delegalizacji sądów szariatowych w Kanadzie – Homa Arjomand¹⁹ z prelekcją „Children have no Religion: One Secular Education for All”. Na Konferencji pojawił się także akcent polski. W tym bloku wystąpiła Wiceprezes Koalicji Ateistycznej w Polsce Nina Sankari²⁰ z wykładem „In the Shadow of Church: Failed Democracy in Poland”. W panelu głos zabrała Pragna Patel²¹ z referatem „Religion, Law and the State in the UK: The Human Rights Implications of Accommodating Religious Legal Codes”. Panel dotyczący państwa, prawa i polityki zakończył wykład znamienitego profesora filozofii A.C. Graylinga:

-
- 17 Terry Sanderson – pisarz i felietonista, działacz na rzecz separacji kościoła od państwa; aktywny działacz na rzecz równouprawnienia homoseksualistów; autor kilku książek.
 - 18 Fatou Sow – senegalska socjolog, jedna z założycieli organizacji Le Groupe de recherche sur les Femmes et les lois au Senegal; obecnie jest dyrektorem w organizacji Women Living Under Muslim Laws.
 - 19 Homa Arjomand – urodzona w Iranie działaczka polityczna; aktywnie przeciwstawia się wpływom irańskim w Kanadzie poprzez nawoływanie do zamykania irańskich ambasad; walczy o wprowadzenie w okręgu Ontario jednego, powszechnego i świeckiego systemu szkolnictwa; w 2005 roku została laureatką Toronto Humanist of the Year Award oraz została uznana za Kobiętę Roku przez Gazette Des Femmes; jest rzecznikiem organizacji Women’s Liberation in Canada i założycielką organizacji Cultural Bridges Association.
 - 20 Nina Sankari – tłumaczka języka rosyjskiego i francuskiego, absolwentka Sorbony; aktywna działaczka w ruchach feministycznych; przewodnicząca Europejskiej Feministycznej Inicjatywy dla innej Europy.
 - 21 Pragna Patel – założycielka Southall Black Sisters oraz członkini Women Against Fundamentalism; jest autorką licznych publikacji, w których porusza kwestię religii, równości płci czy rasizmu; znalazła się na liście The Guardian Top 100 Women.

„Secularism and Education”. Myśliciel skupił się na edukacji młodego człowieka jako na procesie kształtowania postawy moralnej, systemu wartości i światopoglądu kolejnego pokolenia. Według jego opinii, proces ten powinien zaowocować umysłem sceptycznym, zdolnym do racjonalnej oceny rzeczywistości, co pozwoli prowadzić dialog, także w zakresie religii, gdyż religia to tylko jeden ze sposobów postrzegania świata.

Po wykładzie wybitnego gościa wszystkim uczestnikom spotkania zaproponowano chwilę przerwy przy kawie i słodkiej przekąsce. Zaraz po przerwie rozpoczął się występ znakomitej Kate Smurthwaite, która wykorzystując swój talent komediowy naigrywała się z religii, wiary, polityki, a także z aktualnych wydarzeń.

Następnie rozpoczęto trzeci blok wykładów „Multi – faithism, Multiculturalism and Citizenship Panel”, w którym przyglądano się bliżej zagadnieniom religii i praw religijnych, które w negatywny sposób wpływają na społeczeństwo i podkopują fundamenty świeckości instytucji państwowych. Moderatorem panelu był wykładowca Uniwersytetu w Sussex – Romy Hassan²². Jako pierwsza z wykładem „My Experience at an Islamic Boarding School in Britain” wystąpiła Aliyah Saleem²³. Wskazała, że w szkołach wyznaniowych znacznie mniej czasu poświęca się na naukę wiedzy powszechnej, natomiast dominuje nauka dogmatów religijnych. Uczniowie nie opanowują nawet wiedzy podstawowej z zakresu historii czy geografii, a dodatkowo nie są w żaden sposób przygotowani do wejścia na rynek pracy po edukacji, jaką oferują szkoły wyznaniowe, co dodatkowo utrudnia asymilację młodzieży muzułmańskiej, rodzi poczucie wyobcowania i frustrację. Kolejny prelegent Chris Moos²⁴ wystąpił z wykładem „The Fox, The Hen House, and The One who Let Him In: The Religious Far-Right and It’s Enablers in Higher Education”. Trzeci wykład w tym bloku tematycznym został wygłoszony przez Elham Manea²⁵ – jemeńską

22 Romy Hassan – autor licznych publikacji m.in. *Dangerous Liaisons: The Clash between Islamism and Zionism*; krytyk multikulturalizmu.

23 Aliyah Saleem – wieloletnia nauczycielka w szkołach wyznaniowych na terenie Wielkiej Brytanii i Pakistanie; została usunięta ze szkoły w Wielkiej Brytanii za upublicznienie zdjęcia bez hidżabu; za działalność na rzecz powszechnej i świeckiej edukacji grożono jej śmiercią; działa w organizacji One Law For All.

24 Chris Moos – student, działacz na rzecz równouprawnienia płci; nominowany do nagrody Secularist of the Year 2014.

25 Elham Manea – wykładowca akademicki, pisarka, felietonistka, działaczka na rzecz praw człowieka; publikuje po angielsku, niemiecku i arabsku; jest niezależną

publicystkę oraz wykładowcę na Uniwersytecie w Zurychu. W prezentacji pod tytułem „Islamic Law in the West: The Essentialists” streściła myśli zawarte w książce jej autorstwa pod tym samym tytułem, między innymi: dlaczego nurt multikulturalizmu skazany jest na porażkę i jak to się stało, że doprowadził do braku asymilacji ze strony mniejszości muzułmańskiej. Książka ukaże się w drugiej połowie 2015 roku. Wystąpienie Kenana Malika²⁶, brytyjskiego pisarza hinduskiego pochodzenia, dotyczyło kwestii zderzenia cywilizacyjno-ideologicznego i jego skutków, swoje wnioski zaprezentował w wykładzie „What’s Wrong with Multiculturalism”. Marieme Helie Lucas przedstawiła wykład pt.: „Communities, Conflicting Rights and Hierarchy of Rights in Non-Secular States”. Trzeci panel zamykał wykład imama z Oxford Islamic Congregation – Taj Hargey’a²⁷, który w wykładzie „Banning the Burka: Religious Intolerance or Secular Imperative?” poruszył kwestie nasilenia się w ostatnim czasie popularności noszenia tradycyjnych strojów wśród młodzieży muzułmańskiej, wskazując na ewentualne tego przyczyny. Z wykładem kończącym pierwszy dzień obrad wystąpił aktywista społeczny oraz wybitny fizyk nuklearny Pervez Hoodbhoy z prelekcją „Has the Islamic State ever been a Historical Reality?”, w której to poruszył kwestię powołania państwa islamskiego jako instytucji wraz z przedstawieniem rysu historycznego. Jako puentę wypowiedzi tego wybitnego naukowca można przytoczyć jedno jego zdanie: „Islamic state will be hell for religious minority but also for muslims.”²⁸

Po tak interesujących wykładach dobiegł końca pierwszy dzień obrad. Po części naukowej zaproszono wszystkich uczestników na uroczystą kolację oraz część rozrywkową.

Drugi dzień Konferencji rozpoczął się w godzinach porannych kawą i powitaniem wygłoszonym przez Fariborza Pooya oraz Nahlę Mahmoud. Po krótkim wstępie nastąpiło właściwe rozpoczęcie obrad. Jako

konsultantką dla instytucji państwowych oraz organizacji działających na rzecz obrony praw człowieka na Bliskim Wschodzie; jej koncepcja humanizmu w została opublikowana w serii artykułów w języku arabskim.

²⁶ Kenan Malik – pisarz, felietonista, prezenter w BBC Radio 4; autor książki *From Fatwa to Jihad* nominowanej do Orwell Prize; w publikacjach skupia się na zagadnieniach multikulturalizmu, pluralizmu i rasizmu.

²⁷ Taj Hargey – doktoryzował się w katedrze Bliskiego Wschodu i Studiów nad Islamem na Uniwersytecie Oksfordzkim.

²⁸ Państwo islamskie będzie piekłem nie tylko dla wszelkich mniejszości lecz także dla samych muzułmanów (tłumaczenie własne).

pierwsza wystąpiła Karima Bennouna z prelekcją „Your Fatwa Does Not Apply Here”, która była bezpośrednim nawiązaniem do jej książki pod tym samym tytułem. Referat był wstępem do pierwszego tego dnia panelu wykładów pod tytułem „Women, Religion and Religious Right Panel”. Blok dotyczył wpływu religii i prawa religijnego na społeczeństwo oraz na prawa kobiet i dziewcząt. Moderatorem panelu była angielska dziennikarka i feministka – Julie Bindel²⁹. Blok otworzył wykład „Religious Fundamentalism and its Impact on Women and Girls in Afghanistan” Horii Mosadiq³⁰, która wskazała, iż fundamentalizmu religijnego nie ograniczają granice geograficzne i może przeniknąć w każdym czasie i do każdego kraju niepostrzeżenie. Magdulien Abaida³¹, libijska aktywistka na rzecz praw kobiet w krajach islamskich, która została uprowadzona przez islamistów i przetrzymywana a następnie zmuszona do emigracji, w swoim referacie „Women in Islam” poruszyła kwestię miejsca kobiety w kulturze muzułmańskiej. Trzecią prelegentką w tym bloku tematycznym była żydowska socjolog Nira Yuval Davis³², która wystąpiła z wykładem „The Role of Religion in the Israeli – Palestinian Conflict and its Effects on the Position of Women”, która podczas prowadzonych badań zauważyła, że zwiększa się liczba żołnierzy izraelskich, którzy wstępują do wojska z pobudek religijnych. Irańska pisarka Siba Sakib³³ przedstawiła

29 Julie Bindel – angielska pisarka, felietonistka, feministka; jedna z założycielek organizacji Justice for Women; współpracuje z najważniejszymi brytyjskimi czasopismami; działaczka na rzecz środowisk LGBT.

30 Horia Mosadiq – działaczka na rzecz praw człowieka; współpracowała z Amnesty International; była dyrektorką The Afghanistan Human Rights Research i Advocacy Consortium; pełniła funkcję doradcy Afghanistan Independent Human Rights Commission.

31 Magdulien Abaida – prezes organizacji Hakki Organization for Women Rights; jedna z organizatorek akcji The Anger Day of Libyan Women – akcja była sprzeciwem wobec ingerencji religii w życie kobiet oraz miała na celu zwrócenie uwagi na nierówność płci; po porwaniu w Bengazi przez Islamistów zmuszona do emigracji osiedliła się w Wielkiej Brytanii, obecnie studiuje prawo na Uniwersytecie Birbeck.

32 Nira Yuval Davis – feministka, aktywna działaczka przeciwko rasizmowi; jedna z założycielek ruchu Women Against Fundamentalism oraz International Research Network on Women in Conflict Zones; obecnie pełni funkcję dyrektora ds. badań nad migracją uchodźców na Uniwersytecie East London.

33 Siba Sakib – reżyser, pisarka, aktywistka polityczna; wychowywała się w Iranie, dorosłe życie spędziła w Niemczech; wielokrotnie podróżowała do Afganistanu także na tereny będące pod dyktando Talibów; książka *Where Only Good Comes to Weep* była przetłumaczona na 27 języków i otrzymała nagrodę PEN.

wykład „How Religion and Tradition Determinate the Lives of Women and Girls and Education as the Way to Free Oneself”. Blok tematyczny dotyczących praw kobiet zamknął wykład Soad Baba Aissa³⁴ „Double Fight: against Islamist Terrorism and Ideology”, która słusznie zauważyła, że islamski terroryzm uderza najbardziej w muzułmańską ludność cywilną, gdyż to najczęściej ta ludność jest ofiarą zamachów czy obecnych działań zbrojnych na terenach powołanego Państwa Islamskiego. W tej części obrad ogłoszono jeszcze dwa wykłady. Pierwszy wykład przedstawiony przez irańską reżyserkę dokumentalną Lilę Ghobady³⁵ „Female Iranian Artists: A Portrait of Anti – Regime Women in Exile”, która przytoczyła przykłady hipokryzji pośród policji religijnej w Iranie. Drugi – ogłoszony przez Amel Grami³⁶, tunezyjską profesor z Uniwersytetu Manouba, pod tytułem „Female Bodies in Tunisia Post Revlution”.

Podczas tak interesujących wypowiedzi niepostrzeżenie zbliżył się czas obiadu. W czasie przerwy, w mniejszych grupach przy stolikach omawiano poruszone w panelu tematy. Posileni, pełni sił i energii uczestnicy zostali zaproszeni na dalsze obrady.

Popołudniową sekcję rozpoczęto od części rozrywkowej – gości rozweselały Sameena Zehra i Daphna Baram.

Drugi blok wykładów „Blasphemy and Apostasy Panel” poruszający kwestię akcji antyreligijnych, bluźnierstwo oraz akty apostazji i ich konsekwencje. Moderatorem sekcji był angielski dziennikarz Salil Tripathy³⁷. Pierwsza prelegentka – Inna Shevchenko³⁸, ukraińska aktywistka

34 Soad Baba Aissa – założycielka The Association for Mixing Equality and Secularism; aktywna działaczka na rzecz praw kobiet oraz przeciwko fundamentalizmowi islamskiemu.

35 Lila Ghobady – irańska pisarka, reżyserka dokumentalna, obecnie na emigracji w Stanach Zjednoczonych; autorka dokumentu *Forbidden Sun Dance*, historii irańskiej tancerki i choreografki, której zakazano działalności i zmuszono do emigracji uznając, iż tradycyjny taniec jest niezgodny z islamem, a zatem zakazany.

36 Amel Grami – działaczka polityczna i społeczna, w szczególności skupiona na równouprawieniu płci; aktywnie brała udział w buncie przeciwko salafickim wpływom w Tunezji; obecnie jeden z największych światowych autorytetów w zakresie praw kobiet w islamie; autorka wielu publikacji naukowych.

37 Salil Tripathy – dziennikarz, felietonista; wieloletni korespondent z Singapuru i Hong Kongu, wieloletni członek zarządu English PEN Club; wiceprzewodniczący PEN’s Writers-at-Risk Committee.

38 Inna Shevchenko – aktywnie działa na rzecz równości płci, rządowi dyktatorskim; w 2011 roku aresztowana i bezzasadnie przetrzymywana przez białoruskie KGB; obecnie na emigracji we Francji.

społeczna, liderka ruchu FEMEN, wygłosiła wykład „Girls against Gods”. Kiran Opal³⁹, w referacie „The Human and the Kafir: How Fear of Apostasy Fuels Islamist Power”, podjęła temat konfliktów wewnątrz-muzułmańskich rodzących się pod wpływem radykalnego islamu. Maha Kamal⁴⁰, amerykańska prawniczka, działaczka na rzecz eks-muzułmanów, wygłosiła referat „International human rights law and the clash with state-implemented Sharia Law”, w którym to wyraźnie zaznaczyła, iż niedopuszczalny jest relatywizm w ocenie islamu, jako odmiennego lecz akceptowalnego systemu wartości i praw człowieka. Nahla Mahmoud przedstawiła wykład „Islamic Apostasy in the West: Reality and Challenges”, która słusznie zwróciła uwagę, iż wśród muzułmańskich emigrantów na terenie Wielkiej Brytanii radykalizuje się głównie młodzież. Wystąpieniem kończącym tę sekcję tematyczną był referat Sanal Edamaruku⁴¹ „Blasphemy Laws and the Contemporary Victims”.

Po krótkiej rozpoczęła się trzecia sekcja „Religious-Right Panel”, w której poruszono kwestię prawa religijnego oraz ruchów o charakterze skrajnie radykalnym. Moderatorką bloku była Yasmin Rehman⁴². Pierwszym prelegentem był analityk, komentator i dziennikarz polityczny Bahram Soroush⁴³, który wystąpił z ciekawym i mocno emocjonalnym wykładem „Confronting the Islamic State”. Wskazał, że obalenie rządów dyktatorskich podczas Arabskiej Wiosny na Bliskim Wchodzie

39 Kiran Opal – urodzona w Pakistanie pisarka, aktywna działaczka na rzecz praw kobiet; współzałożycielka organizacji Ex-Muslim of North America; od 2004 roku na emigracji w Kanadzie; obecnie w trakcie pracy nad książką podejmująca kwestię islamskiego imperializmu.

40 Maha Kamal – aktywistka polityczna; specjalistka w zakresie prawa międzynarodowego; w czasie studiów redaktorka „The Denver Journal of International Law and Policy”; prezes organizacji The Colorado Prison Law Project; komisarz ds. wykluczenia przy Sądzie Najwyższym Stanu Kolorado.

41 Senal Edamaruku – indyjski pisarz, działacz społeczny; założyciel i prezes organizacji Rationalist International; prezes The Indian Rationalist Association; autor licznych monografi i artykułów; za próbę weryfikacji domniemych cudów jakie miały mieć miejsce, został postawiony w stan oskarżenia, aby uniknąć aresztowania wyemigrował do Finlandii.

42 Yasmin Rehman – doktorantka The School of Oriental and African Studies; zajmuje się kwestią poligamii; współpracowała jako konsultantka z instytucjami rządowymi i policją; aktywnie przeciwdziałała aranżacji małżeństw oraz przemocy uwarunkowanej honorowo.

43 Bahram Soroush – jeden z założycieli The Council of Ex-Muslims of Britain; członek komitetu centralnego Worker-Communist Party of Iran.

oraz w Afryce Północnej wyzwoliło bardzo niebezpieczne organizacje związane z radykalnym islamem, dlatego też dziś świat zмага się z samozwańczym państwem islamskim ISIS. W drugim wystąpieniu Chulani Kodikara⁴⁴ i Faizun Zackariya⁴⁵ podjęły temat zbrojnego oblicza buddyzmu na przykładzie działań BBS na Sri Lance w wykładzie „Sinhala Buddhist Ethnonationalism: Implications for women and minorities in post war Sri Lanka”. Dilip Simeon⁴⁶ przedstawił wykład „India – Communal Faultlines and Genocidal Consensus”. Referat “Remembering genocide, Striving for Secular Space” zaprezentowała Gita Sahgal. Houzan Mahmoud⁴⁷, kurdyjska działaczka na rzecz praw kobiet, wykładem „Political Islam an old Problem with New Challenges” zamknęła sekcję. Jednocześnie był to ostatni wykład na Konferencji.

Obrady zakończono elementem rozrywkowym a jednocześnie podsumowującym dwudniowy cykl wystąpień, była to prezentacja utworu „Sister in Danger” Music Syndicate of Earth Dwellers, wraz z występem na żywo młodej australijskiej wokalistki Shelley Segal.

Na zakończenie Konferencji organizatorki Maryam Namazie oraz Mariame Helie Lucas podziękowały wszystkim uczestnikom za zaangażowanie i wspaniałe wystąpienia oraz przedstawiły plany na przyszłość. Wezwały do szerzenia wartości humanitaryzmu i tolerancji we wszystkich sferach życia ze szczególnym naciskiem na oddzielenie sfery religijnej od świeckiego charakteru instytucji państwowych.

44 Chulani Kodikara – analityk w organizacji The International Center for Ethnic Studies in Sri Lanka; autorka publikacji *Muslim Family Law in Sri Lanka: Theory, Practice and Issues of Concern to Women*; koordynatorka programu Muslim Women’s Research and Action Forum

45 Faizun Zackariya – członkini organizacji The Sub-Committee on Gender Issues in the Peace Process; współzałożycielka organizacji Muslim Women’s Research and Action Front; działała na rzecz równości płci, sprawiedliwości na rzecz kobiet; autorka wielu publikacji z zakresu m.in. polityki i praw obywatelskich.

46 Dilip Simeon – indyjski historyk, działacz na rzecz przeciwdziałaniu przemocy; wieloletni pracownik naukowy Nehru Memorial Museum and Library.

47 Houzan Mahmoud – kurdyjska działaczka na rzecz równouprawnienia kobiet; rzeczniczka The Organization of Women’s Freedom in Iraq; aktywnie przeciwstawiała się wprowadzeniu prawa szariatu w Kurdystanie oraz zabójstwom honorowym.